

CONVENTSIE TI ÂNDREPTURLE A FUMELJLOR

PI LIMBĂ ACHICĂSITĂ TI FUMELJ

“Ăndreptur” sântu lucre tsi cafi ună fumealje lipseashce s-li aibă ică s-poață s-li realizaeadză. Tute fumelj au idghi ăndreptur. Atseale ăndreptur sântu băgate tu Conventsia ti ăndrepturle a fumeljlor di la Natsiunile unite. Tute ăndreptur sântu ligate anamisa di năse shi tute sântu cu idghea importantsă. Căti vărănă oara, ti ăndrepturle him băgats s-minduim tu relatsie cu atsea tsi iaste naimabună ti fumelje tu data situatsie, shi tsi iaste crutsială ti bana alor shi cum ta s-apără ta s-nu hibă frămtē. Cum crishcets, ashitse shi amintats mamare responsabilitate s-alidzets singur shi s-li realizats ăndrepturle avoastre.

Conventsia iaste contractu anamisa di diferente stati ti tinjiseare idghiu cvadru yuristic. Statlu atăl u-ratifică conventsia ti ăndrepturle a fumeljlor pi 26 di yanar 1990 (ca parte di Yugoslavia) shi pi 3 di yanar 1991 (cându s-adră stat independentu). Atsea s-cljemă că guvernul atăl lipseashce s-asigureadză s-li aibă tute ăndreptur di conventsia.

Articol 1 – Cai li are atseale ăndreptur?

Cafi un pi ilichie sum 18 di anj iaste fumealje shi li are atseale ăndreptur.

Articol 2 – Ăndreptu di nidiscriminatsie (Ăndreptu s-nu aibă discriminatsie)

Tute fumelj li-au aiste ăndreptur, fără diferentsă cai sântu, iu bâneadză, tsi lucreadză pârintsălj alor, pi cai limbă zburăscu, cai iaste relighia alor, fără diferentsă disi iaste ficior ică feată, cai iaste cultura alor, disi au fărnu hendichep, disi sântu avuts ică oarfănj. La nitsi ună fumealje nu lipseashce s-adară nindriptate pi cai itsi s-hibă bază.

Articol 3 – Tut lipseashce s-hibă tu atăl naimabun interes

Tuts oaminj tu ilichie lipseashce s-adară atsea tsi iaste naimabună ti tine. Cându oaminjli tu ilichie aduc detsizii, nash lipseashce s-minduiască cum detsiziile alor va s-facă influentsă pi fumeljle.

Articol 4 – Ăndreptu ti relaizare a ăndrepturlor atale

Guvernul are responsabilitate s-asigureadză apurare a ăndrepturlor atale. Năs lipseashce s-lji agiută a familiiljei ata s-li apură ăndrepturle atale shi s-adară amibientu iu va s-pots s-creshci shi s-lu realizedz potentsialu atăl.

Articol 5 – Ăndreptu s-tsu spună calea familia ata

Familia ata are responsabilitate s-tsă agiută s-ănvets cum s-li realizedz ăndrepturle atale, shi ta s-asigureadză tinjsearea a ăndrepturlor atale.

Articol 6 – Ăndreptu pi bană, egzistentsie shi developare

Tute fumelj au ăndreptu pi bană. Guvernul lipseashce s-adară tut ti tute fumelj ta s-poată s-egzisteadză shi ta s-developpeză.

Articol 7 – Ȃndreptu pi numă shi pi statălje

Ai Ȃndreptu pi numă di singura nashcire shi ma s-poață s-lji cunoshci pȃrintsălji atăi shi năsh s-adună gailee ti tine. Numa ata lipseashce s-hibă ofitsial pricunuscută di guvernul. Ai Ȃndreptu pi statălje (s-pricadz a ststlui).

Articol 8 – Ȃndreptu pi identitet

Ai Ȃndreptu pi atal identitet personal, statălje, numă shi relatsii familiare. Vȃrnu nu-are Ȃndreptu s-tsu lja atsea. Idghea ashitse lipseashce s-ai documentu ofitsial ti tine-cum iaste documentul di tu cartea matică di nashcire.

Articol 9 – Ȃndreptu pi familie

Ai Ȃndreptu s-bănedz cu pȃrinte (tsălji) extsept tu situatsii cȃndu iaste urut ti tine. Ai Ȃndreptu s-bănedz cu familie cai adună gailee ti tine. Ma s-hibă Ȃmpȃrtsăts pȃrintsălji atălji, ai Ȃndreptu s-tsănj contacti cu doilji pȃrintsă, extsept cara s-nu tsă facă znje atsea.

Articol 10 – Ȃndreptu s-eshci iara cu familia ata

A familiurlor cai băneadză tu statii diferite lipseashce s-lă si da Ȃndreptu s-urdiă anamisa di atseale statii ashitse tsi fumelje shi pȃrintsălji va s-armănă tu contactu shi iara va s-poata s-băneadză deadun ca familie.

Articol 11 – Ȃndreptu pi apurare di chidnapare

Ai Ȃndreptu pi apurare di purtarea nafoarȃ di statlu, cȃ atsea iaste nafoarȃ di nomlu.

Articol 12 – Ȃndreptu sȃ spunj tsi mindueshci

Ai Ȃndreptu su-dai minduiarea ata, a atselj tu ilichie lipseashce s-ti ascultȃ shi serioz su-aproache minduiarea ata. Aistȃ mamultu iaste importanta candu atselj tu ilichie aduc detsizii tsi sȃntu ligate cu tine.

Articol 13 – Ȃndreptu sȃ spunj tu modusi diferite

Ai Ȃndreptu s-dizvȃleshci lucre shi s-u ȃmpartsȃ minduiarea ata cu alantsȃ, cu zburȃre, desemnare, scriare shi pi cai iti altu modus, cara s-nu lji cȃrteascȃ shi niireascȃ alantsȃ oaminj.

Articol 14 – Ȃndreptu pi piste alui

Ai Ȃndreptu s-u aledz relighia ata shi piste. Pȃrintsȃlj atȃi lipseashce s-tsȃ agiutȃ s-aduts detsizie tsi iaste bunȃ, a tsi nibunȃ, shi tsi iaste atsea tsi iaste naimabunȃ ti tine.

Articol 15 – Ȃndreptu ti asotsiare shi fronimȃ adunare

Ai Ȃndreptu s-intsrȃ icȃ s-adar grupe deadun cu alte fumelj shi tinir oaminj ta s-li spunj minduirle atale, pȃnȃ cȃndu nu lji cȃrteashce alantsȃ.

Articol 16 – Ȃndreptu pi privatate

Ai Ȃndreptu pi privatate. Ai Ȃndreptu pi apurare di atacur pi moduslu pi cai bȃnedz, familia shi lucȃrle cai tsȃ pricad atsia.

Articol 17 – Ȃndreptu pi informatsii cai li achicȂsheshci

Ai Ȃndreptu s-amintsȂ informatsii cai sȂntu importante ti bunitatea ata, shi atsea di televizia, cȂrtsȂ, radio, fimiridz, compiueteri shi alte resursi. Atselj tu ilichie sȂntu responsabilj ti informatsiile tsi li ljai s-nu adarȂ znjie shi lipseashce s-tsȂ agiutȂ s-li aflji shi ta s-li achicȂsheshci informatsiile tsi tsȂ sȂntu lipsite.

Articol 18 – Ȃndreptu ti tine s-adunȂ gailee pȂrintsȂlj atȂi

Ai Ȃndreptu ti tine s-adunȂ gailee pȂrintsȂlj atȂi/pȂrinitile atȂl, ma s-hibȂ atsea posibilȂ. Ma s-ducȂ la lucru pȂrintsȂlj atȂi/pȂrinitile atȂl lipseashce s-ljȂ agiutor anvȂrliga di gailea ti tine.

Articol 19 – Ȃndreptu pi apurare di violentsȂ

Ai Ȃndreptu s-ai gailee adecvatȂ shi apurare di agudire, maltretare, pi trupu shi psihicȂ, di partea a pȂrintsȂlor atȂi shi di cai tsi altu.

Articol 20 – Ȃndreptu ti gailee tu ambientul familiar

Ma s-nu poatȂ familia ata s-adunȂ gailee ti tine, ti tine lipseashce adecvat s-adunȂ gailee oaminj cai u-tinjisescu relighia, cultura shi limba ata.

Articol 21 – Ȃndreptu pi gailee ma s-eshci loat/Ȃ ti fumealje

Ai Ȃndreptu pi gailee shi avigljare ma s-eshci loat/Ȃ ti fumealje icȂ eshci acomodat/Ȃ tu familie cai adunȂ gailee.

Articol 22 – Ȃndreptu pi avigljare spetsialȂ ma s-eshci refugȂtor

Ai Ȃndreptu pi gailee shi avigljare spetsialȂ shi agiutor ma s-eshci refugȂtor (ma s-irai cu zore bȂgat/Ȃ s-fudz di tu casa ata shi s-bȂnedz tu altu stat), shi cu atsea li ai tute Ȃndreptur di tu aistȂ conventsie.

Articol 23 – Ȃndreptu pi sustsȂnire aghoghea ma s-ai hendichep

Ma s-ai hendichep, ai Ȃndreptu pi sustsȂnire aghorghea ta s-pots s-ti duts la sculie shi s-pots s-disfats shi s-duts banȂ completȂ shi independentȂ. Li ai tute Ȃndrepturle di aistȂ Conventsie, cum shi Ȃndrepturle di Conventsia a personilor cu hendichep.

Articol 24 – Ȃndreptu pi naimabunȂ apurare a sȂnȂtatiljei

Ai Ȃndreptu pi naimabunȂ posibilȂ apurare a sȂnȂtatiljei, sigurȂ apȂ ti beare, bunȂ mȂcare, chischin shi sigur loc ti bȂnare, informatsii cai va tsȂ agiutȂ s-eshci tu bunȂ conditsie.

Articol 25 – Ȃndreptu s-is veadȂ tu tsi conditsii eshci acomodatȂ ma s-nu bȂnedz acasȂ

Ma s-ti aflji tu vȂrnȂ insitutsie icȂ eshci acasȂ di itie di alte situatsii, ai Ȃndreptu permanent s-hibȂ observatȂ situatsia ata di ahtarea acomodare ti ta s-is veadȂ disi atsea iaste naimaadecvatȂ.

Articol 26 – Ȃndreptu ti agiutor ma s-hibȂ oarfȂnȂ familia ata

Ai Ȃndreptu pi finansii aghorghea di Guvernul ma s-hibȂ oarfȂnȂ familia ata icȂ are lipsiturȂ di atsea.

Articol 27 – Ȃndreptu pi bun standardu ti bȂnare

Ai Ȃndreptu pi mȂcare, stranje, sigur loc ti bȂnare shi Ȃndreptu s-hibȂ umplute atale lipsitur printsipale. Lipseashce s-bȂnedz tu conditsii cu tsi va s-pots s-li adar mamultile lucre tsi li-adarȂ alante fumelj.

Articol 28 – Ȃndreptu pi bunȂ educatsie

Ai Ȃndreptu pi educatsie bunȂ shi cu cvalitet. Lipseashce s-tsȂ da stimulu ti Ȃnvitsare pi naimanaltu nivel. Sculia ata lipseashce s-hibȂ loc sigur iu distsiplina u-tinjiseashce dignitatea ata. Familia ata nu lipseashce s-pȂlteascȂ s-ti duts tu sculie primarȂ. Statile avute lipseashce s-lȂ agiutȂ a statilor maoarfȂne s-agiungȂ pȂnȂ di atsea.

Articol 29 – Ȃndreptu pi educatsie cai tsȃ agiutȃ s-li developedz naimabune caracteristichi shi shceri atale

Educatsia lipseashce s-tsȃ agiutȃ s-li utilizedz shi developedz talentile shi shcerle atale. Atsea, idghea ashitse lipseashce s-tsa agiutȃ s-ȃnvets cum s-bȃnedz tu irinje, s-u aveglji natura shi s-lji tinjisheschi pȃrintsȃlj, cultura ata shi cultura alȃntor oaminj.

Articol 30 – Ȃndreptu pi avigljeara a culturȃljei ata cȃndu atsea iaste diferentȃ di cultura a mamultsȃlor di alantsȃ oaminj

Ai ȃndreptu s-u ȃnvets shi s-u utilizedz limba a familiiljei ata cum shi adetsle a familiiljei ata fȃrȃ diferentsȃ di atsea disi mamultsȃ di oaminjlji tu statlu tu cai bȃnedz li utilizeadzȃ. A minoritȃtslor shi a grupilor cu originȃ di aclo lȃ iaste lipsitȃ avigljare aghorghea aishciui ȃndreptu.

Articol 31 – Ȃndreptu pi agiucare shi discurmare

Ai ȃndreptu pi discurmare, agiucare shi ta s-intsrȃ tu acitvitȃts diferite.

Articol 32 – Ȃndreptu pi apurare di lucru tsi iaste periculos shi nu tsȃ da s-ti duts la sculie

Nu lipseashce s-tsȃ da ȃndreptu s-lucedz lucre tsi poate s-hibȃ tu znjia ata, tsi sȃntu urute ti sȃnȃtatea ata shi di itia atsea nu pots s-ti duts la sculie. Ma s-lucedz, ai ȃndreptu pi conditsii sigure ti lucru shi s-ljai plata regularȃ.

Articol 33 – Ȃndreptu pi apurare di drogȃ

Ai ȃndreptu pi apurare di drogȃ shi di biznislu di productsie shi vindeare drogȃ.

Articol 34 – Ȃndreptu pi apurare di utilizare znjiisitȃ sexualȃ

Ai ȃndreptu pi apurare di utilizare znjiisitȃ sexualȃ. Vȃrnu nu-are ȃndreptu s-ti cȃrteascȃ icȃ ta s-caftȃ di tine sȃ spunj pȃrtsȃ di gol trup. Vȃrnu nu-are ȃndreptu s-cȃrteshchi icȃ s-tsȃ spunȃ alui pȃrtsȃ di truplu. Oaminjlji tu ilichie lipseashce s-ti apȃrȃ di oaminjlji cai vor s-tsȃ facȃ znjie pi aistu modus.

Articol 35 – Ȃndreptu pi apurare di chidnapare shi vindeare

A vȃrnui nu lji iaste dat ȃndreptu s-ti chidnapeadzȃ icȃ ta s-ti vindȃ. Guvernul lipseashce s-adarȃ tut ta s-zȃptȃseascȃ ta s-ti aflji tu ahtare situatsie.

Articol 36 – Ȃndreptu pi apurare di activitȃts cai poate s-adarȃ znjie pi developarea ata

Ai ȃndreptu pi apurare di itsi turlie di exploitatsie (s-ti znjiiseascȃ).

Articol 37 – Ȃndreptu pi apurare di niaveare njilȃ shi scȃdeare ma s-lu ai framtȃ nomlu

A vȃrnui nu lji iaste dat ȃndreptu s-ti penalizeadzȃ fȃrȃ njilȃ icȃ cu modus di znjie icȃ s-ti scadȃ cara s-yinj tu contactu cu nomlu. Nitsi unȃ oarȃ nu lipseashce s-ti bagȃ ahapse deadun cu persone tu ilichie shi totȃna lipseashce s-ai contactu cu familia ata.

Articol 38 – Ȃndreptu pi apurare tu chiro di polim

Ai ȃndreptu pi apurare shi libertate tu chiro di polim. Guvernul atȃ nu lipseashce s-da ȃndreptu fumelj sum 15 di anj s-ducȃ tu armata. Ma s-ti aflji tu zona di polimlu, lipseashce s-tsȃ da apurare aghorghea.

Articol 39 – Ȃndreptu s-toarnȃ autotinjisearea ata

Ai ȃndreptu pi agiutor cara s-irai plivuit/ȃ, ignorat/ȃ icȃ avurȃ urut comportamintu cu tine.

Articol 40 – Ȃndreptu pi agiutor yusitic shi fer comportamintu pin conflictu cu nomlu

Cara s-eshci aflat/ȃ ti strȃmbu/ȃ cȃ lu ai frȃmtu/ȃ nomlu, lipseashce s-tsȃ hibȃ dat agiutor yuristic shi s-ai fer tretman di oaminjlji cai lucreadzȃ tu sistemlu yuristic. Va ti pitreacȃ ahapse mash cara s-aibȃ argumeti cȃ ai adratȃ gree strȃmbȃtate.

Articol 41 – Ȃndreptu pi naimabunȃ apurare a Ȃndrepturilor atale

Ma s-asigureadzȃ mabunȃ apurare a Ȃndrepturilor atale tu nomurle tu statlu atȃl dicȃt membrilj tu aistȃ conventsie, atumtsea lipseashce s-implementeadzȃ atseale nomur.

Articol 42 – Ȃndreptu ta s-li cunoashci Ȃndrepturile atale

Ai Ȃndreptu s-li cunoashci Ȃndrepturile atale! Atselj tu ilichie, idghea ashitse lipseashce s-li cunoascȃ atseale Ȃndreptur shi ta s-tsȃ agiutȃ s-li Ȃnvets.

Articol 43 până 54 – Convenția de la Iași este aplicabilă cu și fără luarea în considerare a guvernelor și organizațiilor internaționale și li este aplicată în mod egal. Aceste articole de aplicare cu guvernelor și organizațiilor internaționale cum și UNITSEF va s-lucrează și să asigurează tine și fumele alate s-lucrează apurată pînă la realizarea a îndrepturilor lor.

www.detskiprava.mk

Република Македонија
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
Republika e Magedonisë
AVOKATI I POPULLIT
OMBUDSMAN
Republic of Macedonia

design: www.koma.mk